

Innspill til regjeringens strategi mot miljøkriminalitet

Regnskogfondet er positive til at regjeringen nå vil styrke arbeidet mot miljøkriminalitet. Innledningsvis vil vi si kort hvilke begrensninger og fallgruver vi mener at et lovlighetsfokus kan ha, før vi presenterer noen viktige muligheter vi ser i en utvidet norsk innsats mot miljøkriminalitet.

Lovlig er ikke nødvendigvis miljømessig bærekraftig eller sosialt forsvarlig. En stor del av tropisk avskoging er politisk villet og fullt lovlig, slik at kampen mot miljøkriminalitet bare vil utgjøre ett element i et mer helhetlig arbeid for å bevare verdens skoger og naturmangfold.

Norge bør bruke innsatsen mot miljøkriminalitet på den grove organiserte miljøkriminaliteten, de tilknyttede verdikjedene og den omfattende straffefriheten og korrupsjonen som råder i regnskogsland. Det er forskjell på miljøkriminalitet som skyldes mangel på kunnskap, ressurser eller evne til å operere i tråd med et lands regelverk, og miljøkriminalitet som bevisst utnytter svake lovverk, korrupsjon, fattige menneskers sårbarhet og mangelen på transparens og kontroll i verdikjedene for trevirke, landbruksprodukter og mineraler.

En stor andel av regnskogsødeleggelsene i verden kan knyttes til kriminell virksomhet. INTERPOL anslår at verdien av den årlige ulovlige handelen med treprodukter ligger på mellom 51 og 152 milliarder dollar, og at den utgjør mellom 15 og 30% av den totale handelen med treprodukter. Den ulovlige tømmerhandelen er knyttet til andre former for organisert kriminalitet, som hvitvasking av penger, korrupsjon og narkotikasmugling. Det er også store problemer og alvorlige lovbrudd knyttet til for eksempel produksjon av jordbruksvarer som soya, kjøtt og palmeolje, og til utvinning av gull og mineraler.

Med tanke på omfanget av skogkriminaliteten og Norges sentrale rolle internasjonalt i arbeid for skogbevaring i tropene, mener Regnskogfondet at bekjempelsen av ulovlig hogst, handel med ulovlig tropisk trevirke og annen miljøkriminalitet knyttet til tropisk regnskog bør være en sentral del av strategien.

En effektiv bekjempelse av miljøkriminalitet krever innsats i alle ledd av verdikjedene for de relevante produktene. Det er viktig både å bygge opp kapasiteten til å bekjempe ulovlig aktivitet på bakken i regnskogsland og å samarbeide internasjonalt om målrettede tiltak for å avdekke de tilknyttede kriminelle nettverkene og stille de ansvarlige for retten. Her spiller Norge en viktig rolle allerede, og dette arbeidet kan og bør styrkes ytterligere.

Som en sentral donor og part i bilaterale avtaler for skogbevaring har Norge mulighet til og ansvar for å påvirke skoglandenes myndigheter til å implementere tiltak for å få bukt med korrupsjon og ulovlig uttak og handel med tømmer og andre ressurser som påvirker regnskogen. Det er også sentralt at ulovligheter som avdekkes forfølges rettslig, og at lovbrudd får reelle konsekvenser for de mektige involverte partene. Støtte til skogland for å gjennomgå lovlighet i tildelte konsesjoner for tømmerhogst og landbruksproduksjon som palmeolje, soya og kveg er et annet eksempel på relevante tiltak.

Foreløpig har det i hovedsak vært fokus på miljøkriminalitet i opprinnelseslandet, og det er nødvendig å styrke innsatsen på etterspørselssiden. Det vil si at også de som kjøper og selger produkter med ulovlig opprinnelse eller kobling til regnskogsødeleggelse på det formelle markedet, må holdes ansvarlig. Dette vil for eksempel gjelde potensielt store aktører, som matprodusenter som benytter soya fra ulovlig avskogede områder i sin verdikjede.

EU-regelverket for tømmerhandel (EUTR) er et forsøk på å forplikte etterspørselssiden, og vi tror det er avgjørende å utvide og øke innsatsen til å gjelde også andre varegrupper enn trevirke, samtidig som EUTR bør håndheves sterkere. EUs Deforestation Action Plan er en god mulighet til å sikre forpliktende lovgivning for andre varegrupper enn trevirke. Bedrifter i Europa må være forpliktet til å kontrollere at opprinnelsen til produktene de handler med ikke er koblet til menneskerettighetsbrudd og miljøødeleggelse.

Strategien må også forplikte Norge til å ta ansvar på hjemmebane. Det må være risikabelt for en bedrift å importere og selge trevirke og andre produkter som stammer fra miljøkriminalitet, i Norge. Innsatsen Miljødirektoratet gjør er viktig, men også politiet må ha nok ressurser til å etterforske de bedriftene som handler med tvilsomme produkter, og brudd på regelverket må få konsekvenser som merkes.

En aktsomhetslov for norsk næringsliv i utlandet kan være et viktig bidrag i arbeidet mot miljøkriminalitet. Med en slik lov vil norske bedrifter som opererer i utlandet være forpliktet til å

undersøke og minimere risikoen for at deres virksomhet bidrar til menneskerettighetsbrudd eller miljøskade utenfor Norges grenser.